

De registers

De registers van de in Overijssel geadmitteerde advocaten en procureurs, en van adviserende advocaten, maken deel uit van het Archief van de Ridderschap en Steden, de Staten van Overijssel, en de op hen volgende colleges, 1578 - 1810. Ze zijn, zoals later uiteengezet zal worden, in één band genaaid. Ter Kuile jr. kende deze band het inventarisnummer 4000 toe¹. De van een perkamenten omslag voorziene band meet 32,4 x 19,6 cm (l x b), is 4 cm dik en is niet gefolieerd dan wel gepagineerd. Op de omslag staat geschreven:

*Landrecht
van
Overijssel
ende
Eedt van alle
geadmitteerde
advocaten ende
procuratoren*

Bovenaan op de rug van de band is te lezen: '*Lantrecht ende admissie van advocaten procuratoren*'. Onderaan de rug twee keer het getal dertien, het ene in Romeinse cijfers ('XIII') en het andere in Arabische cijfers ('13') geschreven. Dat getal zal wel een of ander inventarisnummer dan wel plaatsingskenmerk geweest zijn.

Zoals de titel al aangeeft is de tekst van het landrecht hierin ingebonden. Er waren namelijk twee versies ervan in de omloop, de in het register ingebonden versie is de gedrukte editie '*Landrochten van Over-Yssel*' uit 1630 van de 'ordinaris Boeckdrucker der Landschap van Overijssel' Sebastiaan Wermbouts². De afmetingen van de daarin ingebonden versie zijn 18,5 x 14 cm (l x b). De pagina's met de handtekeningen van de geadmitteerde personen tot en met 17 januari 1671 zijn op pagina's van dezelfde afmetingen als die van de ingebonden versie van het landrecht geschreven. Het vermoeden bestaat dat de band pas van 1671 dateert, doordat deze kleine pagina's toen in een 'doorschoten' band werden ingebonden. Met andere woorden: er waren eerst twee afzonderlijke registers die in 1671 samen met de tekst van het landrecht in één band werden ingebonden. Na de tekst van het landrecht komt de met de klerkenhandgeschreven formulier van de eed op de advocaten en procureurs, waarna de handtekeningen van de geadmitteerden over de periode 1630 - 1811 volgen. Achteraan de band zijn de eedsformulier voor de 'adviserende'³ advocaten alsmede hun handtekeningen (dus een tweede serie) - lopende van 1630 tot en met 1809 - te vinden.

¹ [Inventaris van het archief van de Staten van Overijssel en de op hen volgende colleges, 1578-1810](#), inv.nr. 4000.

² De titelpagina ervan luidt 'Landrochten van Over-Yssel uit 1630 van de ordinaris Boeckdruckken der Landschap van Overijssel Sebastiaan Wermbouts, wonende op de Poot in den Vergulden Opbel, voorafgegaan door een resolutie van de Ridderschap en steden van 12 maart 1630 inzake het doen drukken van 'een Formulier van die Landrechten'

³ 'Adviserende' betekent 'als referent' optredende.

De advocaten, procureurs en adviserende advocaten en hun admmissie⁴

Het landrecht van Overijssel werd op 12 maart 1630 door Ridderschap en Steden, de Staten van Overijssel, tijdens de Landdag te Deventer vastgesteld. Naast het materiële en formele recht werd daarin ook de rechtsgang geregeld⁵. Deze landrecht verving de landbrieven van de bisschoppen van Utrecht. De wens om een aantal ongeschreven rechtsregels te codificeren was ook de reden tot de vaststelling van het landrecht van 1630. Gevoeglijk kan men aannemen dat de vereiste criteria voor het praktiseren als advocaat alsmede de toelating tot het gewest Overijssel voorheen op gewoonterecht berustten. Sinds 1630 werd voor de uitoefening van het beroep van procureur of advocaat binnen het gewest Overijssel krachtens titel 17, artikel 7 van het eerste deel van het landrecht admmissie door middel van eedsaflegging en registratie verplicht gesteld op straffe van nietigheid.

De 17 artikelen van het tweede titel van het eerste deel van het landrecht schreven voor waaraan de advocaten, procureurs en hun volmachten moesten voldoen om hun juridische werkzaamheden te kunnen doen. De advocaten moesten '*vrome, welgeleerde gegradueerde personen, der Rechten Doctoren, licentiaten ..*' zijn⁶ en de procureurs zijn '*.. vreedelievende bequame personen van tamelicke experience ende staen ter goeden naem en faem, mede wel ende correct schrijven konnen*'⁷.

Artikel 7 van titel 17 van het zelfde deel schreef admmissie van de advocaten en procureurs voor, en luidde als volgt:

'... Die Advocaten voor desen hier niet gepractiseert hebbende/ ende om te mogen pracciseren geadmitteert/ Sullen in drie jaren tijds/ van den dag haerer admmissie af te rekenen/ geen sententie interlocutoir/ noch definitie⁸ in eenige saken te geven versocht worden. Ende daer anders geschiede/ sal sulck ordel nul ende krachteloos sijn/ ende die schultes geholden den partyen te refunderen die costenm ende schade daer over gehat ende gedaen ...'

Om de vereiste eed te kunnen afleggen diende men zich eerst bij rekest aan de Ridderschap en Steden te presenteren. Na de eedsaflegging kon de desbetreffende jurist dan zijn handtekening in het register zetten, waarna op de achterkant van de meegebrachte universitaire bul aantekeningen met betrekking tot de admmissie aangebracht werden. De transcriptie van de eedsformulier is in bijlage 1 te vinden.

Binnen de advocaten werd onderscheid gemaakt tussen twee soorten: 1) advocaten die iemand van juridische advies konden dienen en 2) advocaten die voor een provinciale rechtbank mochten pleiten. Voor de uitoefening van deze bevoegdheden

⁴ Hiervan is deels gebruik gemaakt van de literatuur als volgt: J.C. Streng, *'Stemme in Staat' De bestuurlijke elite in de stadsrepubliek Zwolle, 1579-1795* (Hilversum, 1997) 183-184, en S.J. Fockema Andreae, *'De jurist in de Overijsselse samenleving, voornamelijk in de 17^e en 18^e eeuw'*, in *VMORG* 59^e jrg. (1943, XXII-XXVI).

Voor wie meer wilt weten over de rechtsgeschiedenis van Overijssel zij verwezen naar het - uiterlijk in 2000 te verschijnen - boek van de oud-rijksarchivaris in Overijssel, mr. E.D. Eijken, *Inleiding op het in Overijssel voor 1811 geldende recht*.

⁶ Vlg. titel II, artikel 1 van het eerste deel.

⁷ Vlg. titel II artikel 3 van het eerste deel.

⁸ 'Definitie' betekent 'als referent' gaan optreden.

was dubbele registratie nodig. Om voor het adviseren van de rechtbank in aanmerking te mogen komen moest minimaal een termijn van drie jaar na de eerste inschrijving verlopen zijn. Het geven van adviezen was een uiterst belangrijke zaak omdat de rechtbank de vastgelegde juridische redenering meestal volgde en het advies tevens het oordeel inhield. Vandaar dat dit recht voorbehouden was aan '*onpartijdige ende geadmitteerde rechtsgepromoveerden*'. Na de promotie liet wel bijna elke afgestudeerde jurist zich bij het gewest als zodanig inschrijven waarna hij een praktijk mocht uitoefenen. Tot en met 1692 legde een deel van de geadmitteerde advocaten meestal ook tegelijkertijd een eed om toegelaten te kunnen worden tot advocaat voor 'de belheronge' ('bele(e)ringe'), d.i. het 'adviseren'. En de admissie van de 'adviserende' advocaten wordt in hetzelfde titel onder artikel 5 geregeld:

" ... *Totte beleeringe/ off om te adviseren ende sentenieren/ sullen geene vande geadmitteerde Rechtsgepromoveerden gesuspecteert/ noch gewracket worden/ als die sake selfs mede mag angaen/ ende daerby hebbe te winnen of te verliesen/ die een gelijcke sake hebben in recht hangen ende bedienen/ die gene de welcke met jemant van die partyen in merckelicke twist/ haet of viantschap leeft/ en die een van die partyen int' vierde lidt van consanguiniteit of affiniteit bestaet nade computatie der graden/ volgens die keyserlicke rechten...*".

'Belering' en 'advisering' is het opstellen van vonnissen. Die 'belering' werd door de rechters gevraagd, die de processtukken aan de advocaat (= 'referent') of in zeer belangrijke kwesties aan meerdere advocaten toezonden. Het (gezamenlijk) opgestelde 'advies', dat geheel de vorm van een vonnis had, werd door de 'referent' aan de rechter toegestuurd. Door dit ter terechtzitting voor te lezen maakte de rechter het tot vonnis⁹.

Na de vaststelling van het landrecht duurde het bijna negen maanden alvorens de eerste admissies en registraties kon plaatsvinden. De tekst van de beide eedsverklaringen moesten namelijk nog worden vastgesteld; gegevens over de vaststelling ervan ontbreken. Op 8 december 1630 was het zover, de rechtsgeleerde Wilhelm Mariënborg (1590 - 1648¹⁰) uit Deventer beet de spits af, hij legde als eerste de beide eedsverklaringen af en zette zijn handtekeningen in het nieuwe register¹¹. De eedsformulier voor de 'adviserende' advocaat in transcriptie is in bijlage 2 opgenomen

Dat de admissie door het afleggen van de eed voor de advocaten geen onbeperkte toegang tot de rechtsgang betekende bleek al gauw. Op 22 april 1650 besloten Ridderschap en Steden een verordening te doen uitgaan dat rooms-katholieke adviserende advocaten niet mochten optreden in geschillen over het huwelijk¹². In 1692 werden enkele regels aan de toelatingseisen toegevoegd, waarvan de

⁹ E.D. Eijken, *Inventaris van het archief van het drostambt Twente, 1610-1811* (Zwolle) 1992, 12-13.

¹⁰ H. Kronenberg, 'Het Geslacht Marienburgh' in *VMORG*, XXVe stuk (1909), 105-119, i.h.b. 107-108.

¹¹ Zie over hem ook in: J. van Doorninck, *Geslachtkundige aantekeningen ten aanzien van de gecommiteerden ten landdage van Overijssel zedert 1610-1794* (Werken van de VORG, nr. 8 (Deventer, 1871), 436-437.

¹² HCO, Statenarchief, (Inv. Ter Kuile), inv.nr. 12 (resolutie Ridderschap en Steden van 22 april 1650).

belangrijkste waren: 1) de advocaten mochten niet tegelijk als procureur optreden, en 2) wil een advocaat ook als 'referent' gaan optreden, kan dat pas drie jaar na zijn admmissie als advocaat. Met het laatste werd gewoon bedoeld dat men eerst drie jaar praktijkervaring moest opdoen als advocaat alvorens te kunnen 'adviseren'¹³.

De Bataafs-Franse tijd van 1795 - 1810 met zijn staatkundige veranderingen en diverse staatsregelingen en constituties bracht slechts marginale veranderingen in het admmissiebeleid. Met andere woorden, de in het Landrecht van Overijssel vastgestelde regels met betrekking tot de toelating van advocaten en procureurs bleven gewoon van kracht. Dat bleek wel uit de aanhef van het vijfde hoofdstuk van het 'Reglement van orde voor het Departementaal Bestuur van Overijssel', gearresteerd op 23 juni 1802. Deze aanhef, welk aan artikel 77 voorafgaat, luidt als volgt:

'De manier van procederen en het behandelen van de rechtzaken in het voormalig Overijssel en Landschap Drenthe, volgens de bestaande Lands-wetten [...]'

Wel gaf artikel 211 van de instructie voor de Departementale Gerechtshoven uit 1801 aanleiding voor het Departementaal Gerechtshof van Overijssel om een nieuw register van advocaten en procureurs aan te leggen, dit naar aanleiding van de admmissie en de eedsafleggingen krachtens het laatstgenoemde artikel van de advocaten mr. L.C.H. Strubberg en mr. A. Sandberg¹⁴. Dat register werd parallel met de originele registers uit 1630 bijgehouden. Na slechts drie inschrijvingen in 1801 liet men het register zitten voor wat het is, doch na de vaststelling van het reeds hierboven gememoreerde reglement van het civiele procesrecht voor het Departementaal Hof van Justitie van Overijssel op 14 februari 1805 haalde men het register weer van stal. Van 21 maart 1805 tot en met 5 december 1806 vonden 15 inschrijvingen plaats, waaronder die van de bekende en reeds bejaarde Twentse advocaat mr. J.W. Racer. Deze inschrijvingen betreffen echter niet de algemene toelating van de advocaten en procureurs in het departement maar de bijzondere toelating tot het Departementaal Hof van Justitie!¹⁵.

Het '*reglement houdende op de manier van procederen in civile zaken voor het Departementaal Hof van Justitie in Overijssel*', dat op 14 februari 1805 door het Departementaal Bestuur gearresteerd werd, zorgde voor de tweede verandering in de wijze van het bijhouden van de registers sinds 1630. Artikel 67 van dat reglement bepaalde namelijk:

'De Advocaten en Procureurs, welke voornemens zijn voor het Hof te praktiseren, zullen zulks bij Requeste te kennen geven met vertooning hunner acten van admmissie van het Departementaal Bestuur.'

Dat artikel bracht het in Deventer gevestigde Departementaal Hof van Justitie

¹³ HCO, Statenarchief (Inv. Ter Kuile), inv.nr. 150 (resolutie Ridderschap en Steden van 8 april 1692 artt. 24 en 26).

¹⁴ HCO, Archief Gerechtshof Bataafse Departement Overijssel, 1799-1801, inv.nr. 26 (resolutie van 11 augustus 1801).

¹⁵ HCO, Archief Departementaal Hof van Justitie van Overijssel, 1801-1812, inv.nr. 168.

namelijk ertoe bij zijn brief van 17 september aan het Departementaal Bestuur van Overijssel om toezending van het 'boek of register van de geadmitteerde advocaten en procureurs' te verzoeken. Zo'n verzoek mag op zijn minst erg merkwaardig genoemd worden. Als rechtsopvolger van het Departementaal Gerechtshof, sinds 1802 was het Departementaal Hof van Justitie immers in het bezit van de in 1801 aangelegde register op de advocaten en procureurs. Bij resolutie van 10 oktober 1805 besliste het Departementaal Bestuur echter dat van dat register een kopie vervaardigd zal worden met betrekking tot de admissies van de toen in leven zijnde advocaten en procureurs. Tevens verzocht het Departementaal Bestuur de Hof om voortaan op de hoogte gesteld te worden van alle nieuwe admissies, dit voor het bijhouden van het sinds 1630 aangelegde register¹⁶. Het Departementaal Bestuur liet toen twee kopiën van het register vervaardigen, te weten de ene van de (in leven zijnde) advocaten en adviserende advocaten en de andere van de (in leven zijnde) procureurs, en zond deze toe aan het Hof toe¹⁷. De oudste, of beter gezegd de langst fungerende advocaat was mr. Tobias Tobias, die op 14 september 1743 admissie deed. Zijn confrere mr. J.B. Auffmorth uit Goor was de langste fungerende procureur, zijn admissie vond op 24 november 1763 plaats. Sindsdien hield het hof het Departementaal Bestuur, sinds 1807 de Landdrost van Overijssel, op de hoogte van de nieuwe admissies.

Van 10 oktober 1805 tot en met 5 december 1806 werden dus drie registers naast elkaar bijgehouden, te weten 1) de originele oude registers vanaf 1630 door het gewestelijk bestuur van Overijssel, 2) de op 11 oktober 1801 aangelegde register door het Departementaal Gerechtshof van de Bataafse Republiek sinds 1802 door haar rechtsopvolger het Departementaal Hof van Justitie en 3) de twee kopiën van de originele oude registers, de ene van de advocaten en adviserende advocaten en de andere van de procureurs vanaf 1630 door het hiervoor genoemde Hof¹⁸.

Het in 1809 vastgestelde 'Wetboek op de Regterlijke Instellingen en Regtspleging in het Koninkrijk Holland'¹⁹, waarin de admissie van de advocaten - hierin 'praktizijns' genoemd - in de artikelen 205 t/m 212 geregeld werd¹⁹, kon echter niet ingevoerd worden, want de Franse keizer stak er een stokje voor. De vereniging van het Koninkrijk Holland met het Franse keizerrijk met ingang van 1 januari 1811²⁰, bracht een nieuwe organisatie van de departementen, waaronder ook de inrichting van de rechterlijke macht, per diezelfde datum bij keizerlijk decreet van 18 oktober 1810 met zich mee²¹. Nu dat alles geregeld werd konden de Franse wetten ingevoerd worden. De oorspronkelijke datum van de inwerkingtreding van deze wetten per 1 januari

¹⁶ HCO, Statenarchief (Inv. Ter Kuile), inv.nr. 6193 (resoluties van 26 september en 10 oktober 1805).

¹⁷ Deze kopiën bevinden zich in het Archief van het Departementaal Hof van Justitie van Overijssel, 1802-1811, onder de inv.nrs. 166-167.

¹⁸ Ter informatie moge dienen, dat in inventarisnummer 3145 van het huisarchief Almelo ook een lijst van de door de provincie geadmitteerde advocaten/procureurs te vinden is.

¹⁹ *Wetboek op de Regterlijke Instellingen en Regtspleging in het Koninkrijk Holland, ('s-Gravenhage), 1809.*

²⁰ *Bulletin les Lois* nr. 299 (keizerlijk decreet van 9 juli 1810, nr. 5724)

²¹ *Bulletin les Lois* nr. 322 (keizerlijk decreet van 18 oktober 1810, nr. 6043)

1811 werd in verband met de uitgestelde installatie van het keizerlijk gerechtshof te 's-Gravenhage met twee maanden naar 1 maart verschoven²². Naast de zgn. 'Code de Procedure Civile' met de artikelen 75-82 met betrekking tot de advocaten²³, de keizerlijke decreten inzake de registratierechten van de akten van beëdiging van advocaten en procureurs²⁴ en het optreden tegen het onbevoegd praktiseren als procureur²⁵, werd de toelating van de advocaten en procureurs tot de balie sindsdien op grond van het bij keizerlijk decreet van 14 december 1810 vastgestelde 'Reglement op de uitoefening van het beroep van advocaten en de discipline van de balie' geregeld²⁶. De inwerkingtreding van dat reglement betekende dan ook het einde van de admmissie van de advocaten en procureurs volgens het landrecht van Overijssel sinds 1630. Dat weerhield mr. H.W. baron Sloet tot Westerholt er niet van om er voor te zorgen, dat hij op 24 februari 1811, d.i. vier dagen vóórafgaande aan de inwerkingtreding van de Franse wetten, admmissie volgens het oude landrecht verkreeg als advocaat. Wellicht deed hij dat om patriottische redenen. Het reglement van 1810 werd in 1838 bij Koninklijk Besluit van 14 september vervangen door een nieuwe reglement, geheten 'Reglement van Orde en Discipline voor de Advocaten'²⁷.

Gaarne wil ik mijn grote dank aan mijn collega A.J. Mensema betuigen voor zijn onmisbare hulp bij het ontcijferen van enkele moeilijk leesbare handtekeningen en de heer mr. E.D. Eijken, oud-rijksarchivaris van Overijssel, voor het doornemen en aanvullen van de inleiding.

Dat de ontsluiting van de registers op de admmissie van advocaten en procureurs, en adviserende advocaten zijn nut zal bewijzen, is de wens en hoop van de bewerker dezes.

Zwolle, 4 februari 1998

J.H. Wigger

²² *Bulletin les Lois* nr. 327 (keizerlijk decreet van 8 november 1810, nr. 6105) en 342 (keizerlijk decreet van 6 januari 1811, nr. 6444).

²³ *Bulletin les Lois* nr. 96 (keizerlijke decreten van 14 april 1806, nr. 1647 en 21 april 1806, nr. 1649)

²⁴ *Bulletin les Lois* nr. 147 (keizerlijk decreet van 31 mei 1807, nr. 2448).

²⁵ *Bulletin les Lois* nr. 302 (keizerlijk decreet van 19 juli 1810, nr. 5738).

²⁶ *Bulletin les Lois*, nr. 332 (keizerlijk decreet van 14 december 1810 nr. 6177). Deze reglement kwam voort uit de Wet van 22 Ventose, an XII, tit. 5 artt 29 - 32. Zie ook *Bulletin les Lois*, nr. 355 (keizerlijk decreet van 22 Ventose an XII, nr. 3678). Zie ook: M.T. van der Feen, *De Orde der Advocaten, derzelver oorsprong, geschiedenis, aanzien en verval mitsgaders eenige denkbeelden omtrent de middelen tot herstel van den alouden luister* ('s-Gravenhage, 1841).

²⁷ K.B. van 14 september 1838, Stbl. 36.

Bijlage 1

Transcriptie van de eed op de admisie voor de advocaten en procureurs.

Tit 2o Eedt van de Advocaten
art 1o ende Procureurs, die
tott het exercitie
van de Advocaten ende
procureurschap inden
Lande van Over-
ijssel g'admitteert
worden,

Ick love ende swere, dat ick
Ridderschap ende Steden, repre-
senterende de Staten der
Landschap van Overijssel
haer Ed: Mo: Gedeputeerden
Drosten, Amptluijden ende
Richteren, t' allen plaetsen
sal bewijsen behoirlicke
eere, reverentie ende weer-
dicheijt, datt ick niet ende
sal dienen in eenige saecken
die ick weet onrechtveer-
dich to sijn, het sij mij daer

van

van sal blijcken inden be-
ginne van den processe offte
daernae, datt ick mijn
principalen ende meijsters
neerstelick ende getrou-
welick, ende datt voir re-
delick salaris sal dienen
ende haer luijder saecken
reverentlick ende sonder
injurie bedingen ende be-
schrijven, datt ick geen
onbehoirlicke uijtwegen
noch dilaijen sal soecken,
datt ick geen overcomp-
ste sal maecken om deel
offe part to hebben inde
saecken die ick bedienen
sall, ende generalick
datt ick mij overal sal dra-
gen als een goet ende ge-
trouw Advocaet schuldich
procureur
is ende behoort te doen, so
waerlick helpe mij Godt,
den voirschreven Eedt hebben
gepresteert, ende sijn daer
op g'admitteert, totte Ad-
vocaten ende procureurschap
respectie, die hier onder
geteijckende personen,
Als g'admitteerde

Advocaet

Procureur

Bijlage 2

Transcriptie van de eed op de admissie voor de advocaten 'ter belheronge'.

Tit. 17 Eedt voir de gegra-
art. 7 dueerde Advocaten
die tott belheron-
gen van processen
g'admitteert worden.

Ick love ende sweere, datt
ick in saecken, die aen mij
om belheert te worden, ge-
sonden sullen worden, sal advi-
seeren ende wijsenn, nae de
rechten, ordonn[anties] ende coustu-
men deser Landtschap, nae
mijn bestee wetenschap
sonder aensien van personen
ende datt ick sulcx niet
en sal laten, noch om
giffen noch om gaven,
om vrientschap noch om haett
noch om nijt, noch om
geen

geenderhande saecken, ende #
soe waerlick helpe
mij Godt

Ende hebben desen eedt
gepresteert den
ondergeteijckende

dat ook de
schouten, Richters
off andere van welcke
mij enige processen
ter beleringe
versonden sullen
worden, niet sal
laten participeren
aan d'advijs penningen